

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymas universitetinėse studijose: studentų patirtis

Giedrė Valūnaitė Oleškevičienė

Mykolas Romeris University, gvalunaite@mruni.eu

Santrauka. 1999 m. Bolonijos procesas nubrėžė gaires, kuriomis pripažįsta kad aukštojo mokslo studijų metu taip pat galima vystyti perkeliamuosius gebėjimus. Neseniai atlikti moksliniai tyrimai švietimo srityje rodo, kad aukštasis mokslas, įskaitant universitetines studijas, jau susiduria su atviru posūkiu perkeliamųjų gebėjimų ugdymo link. Šiame tyrime daugiausia dėmesio skiriama studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymui universitetinėse studijose. Juo siekiama iširti studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinių. Tyrimas atskleidžia, kad perkeliamųjų gebėjimų ugdymas priklauso nuo vidinių asmeninių savybių ir išorinių socialinių veiksnių, įskaitant kolegų įtaką, keitimąsi idėjomis ir institucinių poveikį. Tyrimo dalyviai taip pat atskleidžia savo suvokimą, kad jų universitetiniai įgūdžiai gerokai pagerėja studijų metu. Tačiau jie taip pat pabrėžia savo suvokiamus poreikius plėtoti tam tikrus perkeliamuosius gebėjimus, reikalingus profesiniam darbui, pvz., bendravimą ir užsienio kalbų vartojimą, gebėjimą taikyti naujoves ir kūrybiškumą, analitinius įgūdžius ir kritinį mąstymą, mokėjimą mokytis ir laiko valdymą.

Reikšminiai žodžiai: *universitetinės studijos; perkeliamieji gebėjimai; fenomenologinis tyrimas; interviu; ugdymas.*

Įvadas

Nuo Bolonijos proceso pradžios aukštojo mokslo srityje perkeliamųjų gebėjimų ugdymo idėja išlieka svarbi. Pripažįstama, kad tokie įgūdžiai turėtų tapti mokymosi rezultatų dalimi ir kad studentai turėtų juos įgyti aukštojo mokslo studijų metu. 1999 m. Bolonijos procesas apibrėžė aiškius mokymosi rezultatus aukštojo mokslo srityje ir pradėjo perkeliamųjų gebėjimų, tokių kaip bendravimas, komandinis darbas, problemų sprendimas, kūrybos procesas. Šie perkeliamieji gebėjimai yra susiję su aukštojo mokslo absolventų užimtumo rezultatais ir nuo to laiko jie buvo politikos formuotojų

ir aukštojo mokslo institucijų dėmesio centre. Tačiau aukštojo mokslo tikslas apima daugiau nei tiesiog absolventų įsidarbinimo galimybes, nors užimtumo rezultatai vis dar išlieka labai svarbūs. Aukštasis mokslas - tai universalus procesas, suteikiantis studentams galimybę plėtoti savo žinias, įgūdžius, požiūrius, kad jie galėtų aktyviai dalyvauti visuomenės procesuose, būti aktyviais piliečiais gyvenime ir sėkmingai augti profesinėje karjeroje.

Tyrimo objektas – studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymas universitetinėse studijose.

Tyrimo tikslas – ištirti studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo įgūdžių universitetinėse studijose reiškinį.

Tyrimo uždaviniai yra: pristatyti universitetinių studijų studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo teorinę bazę; struktūriškai apibūdinti mokslininkų dalyvavimo patirtį; atskleisti, kokie jų patirties aspektai atskleidžia elementus, turinčius įtakos studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymui universitetinėse studijose.

Teorinis kontekstas

Teorinė perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinio apžvalga orientuota į konceptualią perkeliamųjų gebėjimų struktūrą ir į perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose svarbą, atskleidžiant būtinybę tirti perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinį, nes šiame tyrimų lauke vis dar yra neištirtų klausimų. Aukštasis mokslas, įskaitant universitetines studijas, jau susiduria su atvira būtinybe integruoti perkeliamųjų gebėjimų ugdymą. Kaip nustatyta 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijose, perkeliamieji gebėjimai yra būtini asmeniniam gyvenimui, aktyviam pilietišcumui, socialinei įtraukčiai ir užimtumui, nes jie yra esminiai gebėjimai reikalingi žinių visuomenėje (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos, 2006 m.). Pagal Europos Parlamento nustatytą apibrėžimą perkeliamieji gebėjimai yra susiję su daugeliu svarbių kompetencijų, kurias galima išmokyti ir kurios reikalingos kiekvienam, kad galėtų sėkmingai prisitaikyti prie pokyčių ir gyventi prasmingai ir produktyviai. Rekomendacijų pagrindas – aštuoni pagrindiniai perkeliamieji gebėjimai:

- 1) bendravimas gimtąja kalba;
- 2) bendravimas užsienio kalbomis;
- 3) matematinė kompetencija ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityje;
- 4) skaitmeninė kompetencija;
- 5) mokymasis mokytis;
- 6) socialinės ir pilietinės kompetencijos;
- 7) iniciatyvumas ir verslumas;
- 8) kultūrinis sąmoningumas ir raiška. (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos, 2006 m.)

Perkeliamieji gebėjimai taip pat yra įtraukti į Europos gyvenimo aprašymą, kuriame yra skyrius apie įgytus asmeninius įgūdžius ir kompetencijas, kurie nebūtinai apima diplomus ir sertifikatus. Tokie gebėjimai apima socialinius įgūdžius, atspindinčius asmeninius bendravimo ir komandinio darbo gebėjimus, organizacinius įgūdžius, susijusius su darbo ir projektų koordinavimo gebėjimais, skaitmeniniais įgūdžiais ir perkeliamaisiais gebėjimais, kurie atspindi profesinį elgesį ir integruotai apima žinias, įgūdžius ir pažinimo nuostatas.

Parker (2013) nurodo, kad doktorantų rengimo procese reikia ugdyti tam tikrus gebėjimus, kad būtų skatinamas būsimojo mokslininko potencialas. Autoriaus nuomone, tokie įgūdžiai apima pagrindinių žinių įgijimą ir išlaikymą, naujų mokslinių tyrimų vykdymą ir perdavimą bei kūrybiškumą, siekiant atpažinti naujas problemas ir įgyti naujų įžvalgų. Kritinio mąstymo įgūdžių ir jų ugdymo aukštojo mokslo srityje svarba turi būti pakankamai įvertinta, nes Liu ir kt. (2014) nurodo, kad kritinis mąstymas yra konceptualizuota priemonė, padedanti priimti sprendimus ar spręsti problemas, ir yra labai svarbi tolimesnei karjerai. Larraz ir kt. (2017) taip pat pažymi metodologinių pokyčių universitetinėse studijose būtinybę, atsižvelgdami į Europos aukštojo mokslo erdvės (EHEA) poreikius. Autoriai pabrėžia, kad svarbu naudoti aktyvias metodikas, siekiant užtikrinti, kad studentai vystytųsi ir tobulintų perkeliamuosius gebėjimus, pavyzdžiui, derybų, vadovavimo, komandinio darbo, apmąstymų ir kt.

Pasak CEDEFOP (2013) „Europos darbdavių apklausos apie reikalingus gebėjimus“, darbdaviai ir įmonės savo pageidavimus pristato kaip pageidaujamų perkeliamųjų gebėjimų sąrašus. Į šiuos sąrašus įeina tokie perkeliemieji gebėjimai kaip gebėjimas mobilizuoti save ir planuoti prioritetus, gebėjimas socialiai integruotis į įmonės struktūrą, gebėjimas nuolat mokytis ir prisitaikyti prie naujų technologijų, gebėjimas imtis iniciatyvos ir būti iniciatyviam ir orientuotam į rezultatus sprendžiant problemas ir priimant sprendimus (CEDEFOP, 2013). Įmonės vertina tokius asmenines savybes kaip darbo ir mokymosi motyvaciją, punktualumą, mandagumą ir patikimumą, lankstumą, kūrybiškumą ir dinamiškumą. Įmonių sudaryti pageidaujamų perkeliamųjų gebėjimų sąrašai, atskleidžia tendenciją, kad profesiniai įgūdžiai yra svarbūs asmeniniams įgūdžiams. Bendrovės pabrėžia tokių gebėjimų kaip darbo komandoje (santykių su kitais, komandos dvasios) būtinybę; lankstumą, gebėjimą organizuoti darbą savarankiškai (prioritetų organizavimą); bendravimo įgūdžius (pirmiausia su klientais, taip pat ir su kolegomis, gebėjimą aktyviai klausytis); gebėjimą veikti įmonės kontekste (gerbti vaidmenis, atpažinti kontekstą, analizuoti kontekstą, stebėti, klausytis, laikytis taisyklių); pripažinti savo klaidas, sugebėti priimti kritiką (prašyti pagalbos, jei reikia, prašyti grįžtamojo ryšio); gebėjimą veikti sudėtingose situacijose (problemų sprendimą, streso valdymą arba netgi atsparumą stresui); norą mokytis, smalsumą; atkaklumą; mandagumą (kartu su supratingumu); teigiamo požiūrio išlaikymą (gebėjimą išlikti pozityviai aktyviu) (CEDEFOP, 2013). ERI-Net tyrimų programa konceptualizavo perkeliamųjų gebėjimų teorinį modelį, kuris apima penkias sritis, tokias kaip kritinį

ir novatorišką mąstymą, interpersonalinius gebėjimus, intrapersonalinius įgūdžius, visuotinį pilietiškumą, medijų ir informacinį raštingumą. Sukurtas teorinis modelis pateikia holistinį vaizdą, kuriame yra visi pageidaujami perkeliemieji gebėjimai, įtraukti į darbdavių ir įmonių sąrašus.

1 lentelė

Teorinis perkeliamųjų gebėjimų modelis

Perkeliemieji gebėjimai	
Pagrindinės sritys	Įgūdžiai
Kritinis ir novatoriškas mąstymas	Kūrybiškumas, verslumas, išradingumas, gebėjimas taikyti teoriją praktiškai, reflektyvus mąstymas, pagrįstas sprendimų priėmimas
Interpersonaliniai gebėjimai	Bendravimo gebėjimai, organizaciniai gebėjimai, komandinis darbas, bendradarbiavimas, socialumas, kolegialumas, empatija, užuojauta
Intrapersonaliniai gebėjimai	Savarankiškumas, gebėjimas savarankiškai mokytis, lankstumas ir gebėjimas prisitaikyti, savimonė, atkaklumas, savimotyvacija, užuojauta, sąžiningumas, rizikavimas, savigarba
Visuotinis pilietiškumas	Sąmoningumas, tolerancija, atvirumas, pagarba įvairovei, tarpkultūrinis supratimas, gebėjimas spręsti konfliktus, pilietinis / politinis aktyvumas, konfliktų sprendimas, pagarba aplinkai
Medijų ir informacinis raštingumas	Gebėjimas gauti ir analizuoti informaciją informacinių technologijų pagalba, išreikšti mintis žiniasklaidoje ir IKT terpėje, etiškas IKT naudojimas

Lentelėje pateikiamas apibendrintas darbdavių pageidavimų ir Europos Parlamento rekomendacijų perkeliamųjų gebėjimų vaizdas. Tai atskleidžia, kad kritinis mąstymas ir kūrybiškumas yra labai svarbūs kartu su IKT įgūdžiais, bendravimu ir intrapersonalniais įgūdžiais, taip pat visuotiniu pilietiškumu, apimančiu kultūrinį sąmoningumą. Perkeliamųjų gebėjimų tyrimuose vis dar yra neatsakytų klausimų, nors mokslininkai jau daugelį metų dirba šioje srityje. Pastarųjų metų tyrimai parodė, kad perkeliemieji gebėjimai turi didelę reikšmę ir teigiamą poveikį gyvenimo pasiekimams ir karjeros rezultatams. Pasak Carneiro et. al. (2007) perkeliemieji gebėjimai pradeda formuotis vaikystėje ir šeimoje, o tėvai ir socialinė aplinka turi esminę įtaką perkeliamųjų gebėjimų ugdymui. Ir kaip Ramos, et. al. (2013) pabrėžia, kad šių gebėjimų pagrindai yra įgyjami ankstyvuju gyvenimo etapu, formuojami vėlesnio gyvenimo ciklo metu ir turi reikšmingą įtaką gyvenimo sėkmei socialinėse ir ekonominėse srityse. Tačiau, pasak Ramos ir kt. al. (2013 m.) šių įgūdžių formavimo ir tobulinimo procesas per ugdymo švietimo institucijose metu vis dar nėra visiškai iširtas, nes egzistuoja įvairialypės mokslinių tyrimų perspektyvos.

Šioje studijoje siekiama ištirti universitetinių studijų studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo fenomeną, tiriant, kaip universiteto studentai suvokia asmeninę patirtį susijusią su perkeliamųjų gebėjimų ugdymu universitetinėse studijose. Tyrimo tikslui pasiekti keliami šie mokslinių tyrimų uždaviniai:

1. Pristatyti teorinius studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose pagrindus;
2. Struktūriškai apibūdinti mokslinio tyrimo dalyvių patirtį;
3. Išsiaiškinti, kokie tyrimo dalyvių patirties aspektai atskleidžia veiksnius, turinčius įtakos studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymui universitetinėse studijose.

Tyrimo metodologija

Mokslinių tyrimų metodologijos skyriuje pagrindžiamas fenomenologinio tyrimo metodas tuo pačiu pristatant duomenų rinkimo ir analizės metodus. Tyrimo tikslas – ištirti studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinį, remiantis studentų patirtimi, suponuoją fenomenologinio požiūrio tinkamumą šiam tyrimui. Fenomenologinis pokalbis naudojamas kaip priemonė gauti autentišką medžiagą apie tyrimo dalyvių patirtį. Užrašyti pusiau struktūrizuoti interviu suteikia duomenų giluminiam šio reiškinio tyrimui. Tokio pabūdzio interviu leidžia respondentams ne tik patiems kelti jiems svarbius klausimus, bet ir pristatyti jų patirčių versijas. Tyrimui reikalingos informacijos šaltinis yra asmenys, patyrę šį reiškinį, taigi tyrėjas renka empirinius duomenis interviu su tyrimo dalyviais metu.

Čia reiktų pažymėti, kad Ricoeur (2000) atskleidžia komunikacijos kaip priemonės perduoti išgyventą patirtį kitam asmeniui svarbą. Pasak Ricoeur'o (2000), bendravimas yra būdas peržengti kiekvieno žmogaus esminę vienvė. Vienatvė yra suprantama kaip kažkas, ką patiria vienas žmogus ir ko negalima perduoti kitam asmeniui, todėl vieno asmens patirtis negali tiesiog tapti kito asmens patirtimi, o įvykis, priklausantis vienam sąmonės srautui, negali būti tiesiogiai perkeliamas į kitą sąmonės srautą (Ricoeur, 2000). Tačiau mokslininkas teigia, kad nepaisant to, egzistuoja kažkas, ką galima perduoti kitam, kažką iš vienos gyvenimo patirties perkelti į kitą gyvenimo patirtį. Jis teigia kad tas „kažkas“ nėra vien tik patirtis, tai greičiau išgyventos patirties reikšmė, nes išgyventa patirtis išlieka asmeninė, tačiau jos reikšmė tampa prieinama kitiems (Ricoeur, 2000). Taigi, komunikacija įveikia radikalų neįmanomumą peržengti asmeninės patirties pobūdį. Tokiu būdu fenomenologinis pokalbis tampa prasmingesnis, ir tokiu būdu pusiau struktūruotas interviu tampa autentiškos medžiagos šaltiniu, perteikiančiu studentų įgytą perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose patirtį. Be to, ši patirtis gali būti mokslininkai analizuojama. Pasak kito fenomenologo Moustako (1994), struktūrinės analizės tikslas – atlikti tyrimo medžiagos segmentavimą (horizontalus matmuo) ir tada apibrėžti skirtingus skirtingų segmentų integracijos lygius (hierarchinis požiūris).

Duomenų rinkimo metodai

Šiame tyrime pagrindinis dėmesys skiriamas dvylikos universiteto studentų suvokimams apie jų išgyventą patirtį, susijusią su perkeliamųjų gebėjimų ugdymu universitetinėse studijose. Tyrimo dalyviai buvo atrinkti pagal du pagrindinius kriterijus, t. y., jų potencialą pateikti pilną savo išgyventos patirties vaizdą, įgyjant perkeliamųjų gebėjimų universitetinių studijų procese ir jų potencialą pateikti savarankiškų įžvalgų apie perkeliamųjų gebėjimų raišką ir veiksnius, skatinančius jų ugdymą. Siekiant užtikrinti homogeniškumą, imtis buvo sudaryta remiantis tyrimo dalyvių veiklos pobūdžiu (visi tyrimo dalyviai yra studentai, kurie dirba, t. y., derina studijas ir darbą) ir studijų trukmė (taikomas ne mažiau kaip dvejų metų studijų reikalavimas).

Asmeninė pažintis su tyrimo dalyviais užtikrino patikimas žinias apie jų veiklos pobūdį, t. y., jų studijų ir darbo derinimą. Asmeninis kontaktas taip pat skatino didesnę tyrimo dalyvių atvirumą ir nuoširdumą pokalbių metu. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir uždaviniais ir savanoriškai nusprendė jame dalyvauti. Jie buvo patikinti, kad vardų kodavimas bus naudojamas siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių asmeninį anonimiškumą.

Empiriniam duomenų rinkimui buvo naudojami pusiau struktūrizuoti interviu. Siekiant išsiaiškinti tyrimo dalyvių asmenines istorijas ir jų patirtį, buvo parengti atviri klausimai, kurie sudarė galimybę detaliam ištyrimui perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinių studijų procese reiškinį. Pokalbio metu klausimai galėjo būti pakeisti pagal poreikį, ypač jei tyrimo dalyvis išsamiai pristatydavo savo išgyventą patirtį, atsakydamas į kai kuriuos klausimus, dar nespėjus jų užduoti. Pokalbis leido tyrimo dalyviams iškelti jiems patiems svarbias problemas ir pateikti savo įvykių versijas. Tokiu būdu buvo surinkta pakankama duomenų medžiaga pagal įsisotinimo principą. Tačiau reikėtų paminėti pagrindinį duomenų rinkimo proceso apribojimą, o būtent tai, kad duomenų rinkimas buvo atliktas vienoje institucijoje. Šis apribojimas suteikia pagrindą tolimesniems tyrimams, nukreiptiems į kitas institucijas, ieškant naujų rezultatų.

Duomenų analizės metodai

Fenomenologiniuose tyrimuose surinkti duomenys analizuojami tokia tvarka: pirma, apžvelgiama surinkta medžiaga (tyrimo dalyvių pasakojimai) ir ieškoma reikšmingų pasisakymų (reikšmės vienetų), kurie gali būti sakiniai, frazės ar fragmentai (frazių dalys), teikiantys informaciją apie tyrimą, remiantis tyrimo dalyvių patirtimi, susijusia su tiriamuoju reiškiniumi. Moustakas (1994) vadina šį analizės etapą horizontalizacija. Kitas žingsnis analizėje yra paryškintų pasisakymų ar ištraukų organizavimas į temas, kurios sudaro tam tikras prasmines grupes. Išryškinti svarbūs teiginiai ir temos toliau naudojami duomenų struktūravimui ir aptarimui. Aptariant duomenis, apibendrinama

daugelio skirtingų kontekstų reikšmė, nustatomi loginiai ryšiai ir sukuriamas aiškus reiškinių vaizdas, grindžiamas tyrimo dalyvių pateikta išgyventa patirtimi.

Šiame tyrime pirmasis empirinių duomenų analizės žingsnis buvo fenomenologinis teksto skaitymas, turint omenyje konkretų klausimą apie studentų patirtį, įgytą ugdant perkeliamuosius gebėjimus universitetinėse studijose. Kitas žingsnis buvo nustatyti reikšmingus pasisakymus ir pažymėti juos tekste. Tuomet buvo atlikta išryškintų teiginių struktūrinė analizė, suskirstant reikšminius vienetus į potemes, kurios savo ruožtu suskirstytos į temas, padėjusias atskleisti tiriamo reiškinių vaizdą.

Tyrimo rezultatai

Tyrimo rezultatų skyriuje pristatoma perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinių teminė struktūra. Šiame skyriuje pateikiamas reikšminių teiginių suskirstymas į temas ir potemes bei perkeliamųjų gebėjimų ugdymo universitetinėse studijose reiškinių analizė. Analizuojant empirinę interviu medžiagą, buvo nustatytos trys pagrindinės temos: perkeliamųjų gebėjimų ugdymo žadinimas, suvokiamas perkeliamųjų gebėjimų ugdymo tobulinimas ir suvokiami perkeliamųjų gebėjimų ugdymo poreikiai.

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo žadinimas

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo žadinimo tema rodo, kad perkeliamųjų gebėjimų ugdymas priklauso nuo vidinių asmeninių savybių ir išorinių veiksnių, tokių kaip socialinės aplinkos įtaka, idėjų mainai ar institucinis poveikis.

Analizuojant išorinį poveikį, lentelės viršuje esančios potemės atskleidžia išorinius veiksnius, darančius įtaką studentų perkeliamųjų gebėjimų ugdymui universitetinėse studijose. Socialinės aplinkos įtakos potemė apima kolegų pavyzdį ir bendradarbiavimą. Ji glaudžiai susijusi su idėjų mainų ir įgyvendinimo poteme, nes idėjas galima gauti tiesiogiai iš kitų studentų, taip pat įvairiuose seminaruose, kursuose ir kitose mokymuose, skaitant literatūrą ar kažką stebint „Jūs pastebite naujų idėjų, perskaitote kažką knygoje, išgirstate, ką žmonės sako, ir beklausydami jų idėjų pamatote, kad jos yra konstruktyvios“ S7.

Institucinės įtakos potemė atskleidžia, kad patiriamas darbo vietos ar universiteto kaip institucijos poveikis. Tyrimo dalyviai nurodo universiteto institucinį poveikį, skatinantį perkeliamųjų gebėjimų ugdymą „Universitetas skatina perkeliamųjų gebėjimų ugdymą ir mokymąsi“ S1. Tyrimo dalyviai taip pat suvokia darbo vietos poveikį, nes „Viskas prasidėjo nuo darbo vietos, nes tai buvo darbo vietos situacija, ir mes norėjome atlikti darbą kuo geriau“ S2.

Tema	Potemė 2	Potemė 1	Reikšmės vienetas
Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo žadinimas	Socialinės aplinkos įtaka	Kolegų pavyzdys	<i>Grupės draugo pavyzdys, sakykime, kad jis įkvepia jus savo nuoširdžiu nustebimu ir susižavėjimu S5</i>
		Studijos bendradarbiaujant ir dalijantis	<i>Tai labai patogu, mes išmokome bendrauti ir aptarti su grupės draugais, dalintis studijų medžiaga, padėti vieni kitiems S11</i>
	Idėjų mainai ir įgyvendinimas	Idėjos literatūroje	<i>Jūs pastebite naujų idėjų, perskaitote kažką knygoje, išgirstate, ką žmonės sako, ir beklausydami jų idėjų pamatote, kad jos yra konstruktyvios S7</i>
		Studentų dalijimasis idėjomis	<i>Kiekvienas studentas pasidalino savo idėjomis S1</i>
		Informacija gauta seminarų metu	<i>Seminarų metu sužinome daug dalykų S8</i>
	Institucinis poveikis	Universiteto institucinis poveikis	<i>Universitetas skatina perkeliamųjų gebėjimų ugdymą ir mokymąsi S1</i>
		Darbo aplinkos poveikis	<i>Viskas prasidėjo nuo darbo vietos, nes tai buvo darbo vietos situacija, ir mes norėjome atlikti darbą kuo geriau S2</i>
	Asmeninės savybės	Gebėjimas rizikuoti	<i>Galiu rizikuoti, nebijau, nebijau prarasti kurso. Nebijau, kad viskas užtruks, aš sužinosiu ir išmoksiu, kaip viską padaryti S12</i>
		Gebėjimas eksperimentuoti	<i>Atrodo, sunku, bandau kažką daryti, nežinau, bet nuolat bandau, eksperimentuoju, jei kyla klausimų, paklausiu S10</i>
		Gebėjimas spręsti problemas	<i>Kai kažkas man užstringa, aš stengiuosi išspręsti problemas S6</i>
		Entuziazmas	<i>Ir jautiesi įkvėptas, ir bandai, ir nori pasidalinti su kitais ... S4</i>
		Atvirumas pokyčiams	<i>svarbu neprieštarauti srautui, svarbu priimti pokyčius S3</i>
			<i>Mes esame labai jautrūs naujovėms ir galime greitai išmolti, įvaldyti naujus įgūdžius ir informaciją S9</i>

Aptardami perkeliamųjų gebėjimų ugdymą universitetinių studijų metu, tyrimo dalyviai nurodė savo asmenines savybes, kurias jie suvokė kaip pageidaujamas ir kurios yra susijusios su kūrybiškos asmenybės savybėmis. Tokie gebėjimai, kaip gebėjimas rizikuoti, leidžia studentams išlaikyti pasitikėjimą naujose situacijose ir bandyti ieškoti sprendimų be baimės dėl klaidų, „Aš galiu rizikuoti, nebijau; nebijau prarasti kurso.

Nebijau, kad viskas užtruks, aš sužinosiu ir išmoksiu, kaip viską padaryti“ S12. Kita susijusi potėmė yra gebėjimas ir noras eksperimentuoti „bandau kažką daryti, nežinau, bet nuolat bandau, eksperimentuoju, jei kyla klausimų, paklausiu“ S10, tokios savybės leidžia lengviau susidoroti su nežinomomis situacijomis. Kitas svarbus bruožas yra gebėjimas spręsti problemas, nes šis bruožas leidžia matyti, kaip prisitaikyti prie naujų situacijų. Dar vienas svarbus bruožas, kuris taip pat yra būdingas kūrybiškoms asmenybėms, yra entuziazmas, kuris skatina įkvėpimą veikti „Ir jautiesi įkvėptas, ir bandai, ir nori pasidalinti su kitais ...“ S4.

Galiausiai reikia paminėti tyrimo dalyvių įžvalgas apie atvirumą inovacijoms bei gebėjimą greitai išmokti ir įgyti naujų įgūdžių, suvokimą, kad pokyčiai yra neišvengiami, dėl ko būtina ne tik atsisakyti bet kokio pasipriešinimo pokyčiams, bet ir gyventi pačiuose pokyčiuose. Įdomus faktas yra tai, kad visi šie su asmeninėmis savybėmis susiję veiksniai yra pageidautini studijų ir darbo aplinkoje, kaip tai numatyta Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje (2006 m.) ir taip pat aptarta šiuolaikiniuose šios srities tyrimuose (CEDEFOP, 2013). Tyrimo dalyviai pamini tokias kūrybiškos asmenybės savybes kaip gebėjimą rizikuoti, lankstumą, norą eksperimentuoti, entuziazmą, atvirumą inovacijoms ir pokyčiams – naudingus su perkeliamųjų gebėjimų ugdymu susijusius bruožus, pageidautinus tiek universitetinėse studijose tiek ir darbo vietose.

Suvokiamas perkeliamųjų gebėjimų ugdymo tobulinimas

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo tobulinimo tema atskleidžia, kokius gebėjimus, plačiai taikomus darbo vietose, tyrimo dalyviai suvokia kaip ženkliai patobulinamus universitetinių studijų metu.

Galima pastebėti, kad tyrimo dalyviai pabrėžia universitetinių studijų metu įgytą geresnę gebėjimą apdoroti informaciją, ir pripažįsta, kad toks įgūdis palengvina jų gyvenimą. „Studijos palengvino mano gyvenimą, nes galiu lengvai rasti informaciją ir taupyti savo laiką“ S4. Su informacijos apdorojimo įgūdžiais glaudžiai susiję gebėjimai naudoti naujausias technologijas taip pat yra aptariami tyrimo dalyvių, o tai įrodo, kad IKT kompetencija yra labai svarbi mūsų žinių visuomenėje. Apskritai abi šios potėmės yra glaudžiai susijusios su viena iš perkeliamųjų gebėjimų teorinio modelio sričių – medijų ir informaciniu raštingumu. Kiti tyrimo dalyvių išvardyti gebėjimai, tokie kaip gebėjimas organizuoti savo idėjas, sprendimų priėmimas ir gebėjimas spręsti problemas, yra susiję su perkeliamųjų gebėjimų teorinio modelio tarpasmeninių gebėjimų sritimi, kuri taip pat yra itin svarbi darbo aplinkoje ir yra suvokiama tyrimo dalyvių kaip ženkliai pagerinta universitetinių studijų metu. Orientavimasis į rezultatus ir motyvacija dirbti yra susiję su intrapersonaliniiais gebėjimais ir taip pat yra suvokiami kaip gerokai patobulinti universitetinių studijų metu.

Suvokiami perkeliamųjų gebėjimų ugdymo poreikiai

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo poreikių tema atskleidžia poreikį tobulinti gebėjimus, kurie yra būtini darbo aplinkoje.

3 lentelė

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo tobulinimas

Tema	Potemė 2	Potemė 1	Reikšmės vienetas
Suvokiamas perkeliamųjų gebėjimų ugdymo tobulinimas	Gebėjimas apdoroti informaciją	Gebėjimas rasti reikiamą informaciją	Viena vertus, tai taupo mano laiką, nes sužinojau, kaip greitai rasti informaciją S3
			Studijos palengvino mano gyvenimą, nes galiu lengvai rasti informaciją ir taupyti savo laiką S4
		Gebėjimas nustatyti informacijos tinkamumą	Mes išvystome gebėjimą nustatyti, ar informacija yra svarbi ir tinkama S12
	Gebėjimas naudoti naujausias technologijas	Gebėjimas naudoti IKT	Mes išmokstame apdoroti informaciją, ją rasti ir tinkamai ją taikyti; žinome, kaip naudotis IKT ir kitomis šiuolaikinėmis technologijomis S9
	Gebėjimas organizuoti savo idėjas	Gebėjimas rišliai reikšti idėjas	Studentai ištobulina savo rašymo įgūdžius, išmoksta nuosekliau ir labiau organizuoti išreikšti savo mintis ir idėjas S7
	Orientavimasis į rezultatą	Darbas siekiant galutinio rezultato	Mano asmeninė patirtis rodo, kad studijų metu mes mokomės kantrybės ir ištvermės, nes mums reikia rasti reikiamą informaciją problemoms spręsti ir atlikti užduotis taip, kad gautume tinkamą galutinį rezultatą S1
	Sprendimų priėmimas	Mokymasis priimti savarankiškus sprendimus	Mes išmokstame sutelkti dėmesį į užduotį, savarankiškai priimti sprendimus. Mokykloje jutome mūsų tėvų ir mokytojų įtaką, dabar mes esame atsakingi už mūsų pačių sprendimus S6
	Gebėjimas spręsti problemas	Platus požiūris sprendžiant problemas	Atsiranda platesnis požiūris, atsiranda gebėjimas pžvelgti į problemas globaliai, kai jos kyla S8
		Gebėjimas veikti realiose gyvenimo situacijose	Labai džiaugiuosi, kad universitete turime daug praktikos, nes tada aš žinau, kaip elgtis realiose gyvenimo situacijose sprendžiant įvairias problemas S5
	Motyvacija dirbti	Susikoncentravimas į darbo užduotis	Mes mokomės dirbti daug ir mėgti veiklą, kurią vykdome S11

4 lentelė

Perkeliamųjų gebėjimų ugdymo poreikiai

Tema	Potemė 2	Potemė 1	Reikšmės vienetas
Suvokiami perkeliamųjų gebėjimų ugdymo poreikiai	Efektyvus bendravimas	Gebėjimas bendrauti efektyviai	Noriu išskirti bendravimą, manau, kad šiandien yra labai svarbu sugebėti efektyviai bendrauti S10
		Charizma bendravime	Man atrodo, kad labiausiai mums reikia charizmos, žmogus gali ne viską žinoti, tačiau svarbu, kokį poveikį žmogus gali padaryti klientams, kaip asmuo gali bendrauti S3
	Gebėjimas taikyti inovacijas	Ateities sprendimai ir naujos idėjos	Turime įgyti platesnį požiūrį į įvairius klausimus ir jų sprendimą, turime turėti viltį, kad ateityje žmonės pasiūlys geresnių sprendimų, kurie optimizuotų darbą, nes atsiranda naujų idėjų, studijuojant ir bendradarbiaujant su dėstytojais ir profesoriais S12
	Mokėjimas mokytis	Suvokimo kaip mes mokomės svarba	Turime ugdyti savo pasiryžimą, dėmesį ir kantrybę, taip pat turime suprasti, kaip mes mokomės ir dirbame, nes kiekvienas turi individualių savybių S4
	Analitiniai gebėjimai	Poreikis anлізуoti informaciją	Manau, kad darbo aplinka pasikeis ateityje, taip pat pasikeis darbdavių ir darbuotojų bendravimas, ir tokie įgūdžiai, kaip gebėjimas rasti reikiamą informaciją, analizuoti ir ją taikyti, bus labai paklausūs.
			Turime išmokti pasirinkti informaciją, nes šiuo metu yra daug informacijos šiukšlių, ir žmonės turėtų sugebėti atskirti tai, kas būtina ir naudinga S11
	Kritinis mąstymas	Poreikis kritiškai įvertinti informaciją	Manau, kad mums reikia kritinio mąstymo, nes yra labai daug informacijos, ir ne visa ji yra patikima, mums reikia mokėti ją pasirinkti S5
		Poreikis nustatyti tinkamą informaciją	Turime sugebėti rasti reikiamą informaciją ir patikrinti, ar informacija yra teisinga S6
		Yra daug informacijos, todėl kartais sunku pasirinkti tinkamą, kartais jaučiuosi išsigandęs arba pasimetęs S2	

Tema	Potemė 2	Potemė 1	Reikšmės vienetas
	Laiko valdymas	Poreikis valdyti laiką	Aš manau, kad svarbu išmokti valdyti savo laiką, nes kartais ieškodamas tam tikros informacijos aš užsimirštu ir man atrodo, kad laikas dingsta S9
	kūrybiškumas	Poreikis kūrybiškumui	Manau, kad kūrybiškumas yra labai svarbus, jūs galite ko nors nežinoti, bet galite naudotis kitomis žiniomis, kad susidorotumėte su situacija S1
	IKT kompetencijos	Poreikis IKT įgūdžių	Turėtų būti minimalūs pagrindiniai IKT įgūdžiai, tokių programų kaip „Microsoft Office“, „Powerpoint“, „Excel“, „Word“ profesionalusis naudojimas S7
	Užsienio kalbos	Anglų kalbos įgūdžiai	Taip pat anglų kalba yra gyvybiškai svarbi, jums jos reikia gyvenk arba mirk S4
	Praktiniai įgūdžiai	Poreikis praktiniams dalykams	Galbūt anksčiau teorinės žinios buvo svarbios, bet dabar matau praktikos svarbą, praktiniai įgūdžiai tampa svarbesni S8
			Mes studijuojame daug teorijos ir manau, kad nelieka laikomokytis ją taikyti praktikoje, ir manau, kad patys studentai turėtų išplėsti savo akiratį ir stengtis išsiaiškinti, kaip praktiškai taikyti žinias S9

Galima pastebėti, kad tyrimo dalyviai išreiškia norą labiau tobulinti tam tikrus įgūdžius. Pirma, efektyvaus bendravimo potemėje tyrimo dalyviai pabrėžia komunikacijos poreikį ir svarbą. Jie taip pat pripažįsta užsienio kalbų svarbą, jos leidžia bendrauti platesnėje tarpkultūrinėje erdvėje. Tyrime išsiskiria IKT kompetencijų svarba, nes tyrimo dalyviai pabrėžia poreikį tobulinti IKT įgūdžius. Nors prieš tai tyrimo dalyviai yra pripažinę tam tikrą IKT įgūdžių tobulinimą universitetinėse studijose, tačiau matome, kad geresnių IKT įgūdžių poreikis vis dar jaučiamas. Tyrimo dalyviai taip pat pripažįsta gebėjimo taikyti naujoves ir kūrybiškumo svarbą, kadangi šie gebėjimai yra itin svarbūs besivystančioje žinių visuomenėje. Tyrimo dalyviai taip pat nurodo analitinius įgūdžius ir kritinį mąstymą, kaip gebėjimus, kuriuos reikia tobulinti. Mokėjimas mokytis ir laiko valdymas yra suvokiami kaip naudingi gebėjimai tiek mokymosi, tiek darbo aplinkoje ir išreiškiamas poreikis vystyti šiuos gebėjimus. Tyrimo dalyviai taip pat nurodo poreikį skirti daugiau dėmesio praktiniams klausimams, žinių taikymui praktikoje, neapsiribojant tik teorinėms žinioms. “Mes studijuojame daug teorijos ir manau, kad nelieka laiko mokytis ją taikyti praktikoje, ir manau, kad patys studentai turėtų išplėsti savo akiratį ir stengtis išsiaiškinti, kaip praktiškai taikyti žinias“ S9. Nustatyti studentų tyrimo dalyvių poreikiai labai dera su poreikiu plėtoti perkeliamuosius gebėjimus universitetinėse studijose, minimus šioje srityje dirbančių mokslininkų (Parker, 2013; Liu et al, 2014; Larraz ir kt., 2017).

Išvados

Tyrimas atskleidžia, kad perkeliamųjų gebėjimų ugdymas priklauso nuo vidinių asmeninių savybių ir išorinių socialinių veiksnių, įskaitant kolegų įtaką, keitimąsi idėjomis ir institucinį poveikį, kuris atitinka Carneiro et. al. (2007) teiginį, kad perkeliamųjų gebėjimų ugdymas prasideda vaikystėje ir šeimoje, ir Ramos, et. al. (2013) požiūrį, kad šie gebėjimai formuojasi ir yra formuojami aktyvaus gyvenimo ciklo metu. Tyrimo dalyviai taip pat atskleidžia savo suvokimą, kad jų perkeliemieji gebėjimai gerokai pagerėja universitetinių studijų metu. Jie ypač pabrėžia tokius gebėjimus kaip informacijos apdorojimas ir gebėjimas priimti naujoves ir pokyčius, ir taip pat patvirtina, kad IKT kompetencija yra labai svarbi mūsų žinių visuomenėje. Apskritai šie įgūdžiai yra glaudžiai susiję su viena iš perkeliamųjų gebėjimų teorinio modelio sričių – yra medijų ir informaciniu raštingumu. Tyrimo dalyviai taip pat nurodo gebėjimų organizuoti savo idėjas, sprendimų priėmimo ir gebėjimų spręsti problemas ugdymo svarbą, ir matome kad visi šie gebėjimai yra susiję su perkeliamųjų gebėjimų teorinio modelio interpersonalinių gebėjimų turiniu. Tokie įgūdžiai, kaip į orientavimasis į rezultatus ir motyvacija dirbti, yra neatsiejami nuo teorinio modelio intrapersonalinių gebėjimų turinio ir taip pat suvokiami kaip gerokai pagerinami universitetinių studijų metu. Tyrimo dalyviai išreiškia savo suvokiamus poreikius plėtoti tam tikrus perkeliamuosius gebėjimus, būtinus darbui ir profesiniai karjerai. Tyrimo dalyviai pabrėžia komunikacijos ir užsienio kalbų mokėjimo gebėjimų, kurie sudaro sąlygas tarpkultūriniam bendravimui, poreikį ir svarbą. Jie taip pat suvokia poreikį tobulinti gebėjimą taikyti naujoves ir kūrybiškumą, analitinius gebėjimus ir kritinį mąstymą, mokėjimą mokyti ir laiko valdymą. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad reikia daugiau dėmesio skirti praktiniams klausimams, o ne tik teorinėms žinioms, kas aiškiai atspindi šioje srityje atliktų tyrimų idėjas, iškeliančias praktinių gebėjimų svarbą (Parker, 2013; Liu ir kt., 2014; Larraz ir kt., 2017).

Literatūros sąrašas

- Carneiro, P. Crawford, C. Goodman, A. (2007). *The Impact of Early Cognitive and Non-cognitive Skills on Later Outcomes*. London: London School of Economics.
- CEDEFOP (2013) *Piloting a European employer survey on skill needs* <<http://www.cedefop.europa.eu/node/11966>> (accessed 23-02-2019).
- ERI-Net Research Programme (2013) <<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002319/231907E.pdf>> (accessed 20-01-2019).
- Larraz, N. et al. (2017) Transversal skills development through cooperative learning. Training teachers for the future. On the Horizon, Vol. 25 Issue: 2, pp.85-95 <<http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/OTH-02-2016-0004>> (accessed 18-12-2018).

- Liu, O. L., et al (2014) *Assessing Critical Thinking in Higher Education: Current State and Directions for Next-Generation Assessment*. ETS Research. <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ets2.12009/full>> (accessed 25-01-2019).
- Moustakas, C. (1994) *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- R. Parker, R. (2013). *Skill Development in Graduate Education*. HHMI Author Manuscripts <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3873173/>> (accessed 18-11-2018).
- Ramos, J. ,Coble, D., Elfernan, R., Soto, C. (2012). *The Impact of Cognitive and Non-Cognitive Skills of Professional Salaries in an Emerging Economy, Chile*. Santiago: University of Chile
- Recommendations of the European Parliament and of the Council (2006) <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32006H0962>> (accessed 27-02-2019).
- Ricoeur, P. (2000). Interpretacijos teorija: diskursas ir reikšmės perteklius. Vilnius, Baltos lankos.

Development of Transversal Skills in University Studies: Student Experience

Giedrė Valūnaitė Oleškevičienė

Mykolas Romeris University, gvalunaite@mruni.eu

Summary

The idea of the development of transversal skills in higher education, especially in university studies was established by The Bologna Process. Recent research on transversal skills in higher education points out the fact that higher education including university studies is already dealing with the turn towards inclusive transversal skills development. The current study is concentrated on the development of student transversal skills in university studies with the aim of investigating the phenomenon of the development of student transversal skills in university studies. The research results identify that the development of student transversal skills in university studies depends on internal personal characteristics and external social factors which include colleague influence, exchanging ideas and institutional impact. The research participants also disclose their perception that there occurs a substantial improvement of their transversal skills during the university studies. Nevertheless, they also stress their perceived needs for developing certain transversal skills which are necessary in their later professional work life. The research participants identify that special attention should be paid to such transversal skills as communication and foreign languages, the ability to apply innovations and creativity, analytical skills and critical thinking, learning to learn and time management.

Keywords: *university studies; transferability; phenomenological research; interviews; education.*

Gauta 2019 06 07 / Received 07 06 2019
Priimta 2019 07 31 / Accepted 31 07 19 4395 žodžių

ISSN 1392-9569 (Print)
ISSN 2351-6011 (Online)
<https://doi.org/10.15823/su.2019.51>

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO ŠVIETIMO AKADEMIJA
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY EDUCATION ACADEMY

Socialinis ugdymas

*Socialinės klasterizacijos prielaidos /
Assumptions of Social Clustering*

2019, t. 51, Nr. 1

Social education / Vol. 51, No. 1, 2019

Mokslo darbai / Research Papers

KAUNAS, 2019

Redaktorių kolegija / Editorial board

Vyriausioji redaktorė / Editor-in-Chief

Prof. dr. Giedrė Kvieskienė Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / Vytautas Magnus University, Lithuania

Atsakingoji redaktorė / Executive Editor

Giedrė Misiūnienė Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / Vytautas Magnus University, Lithuania

Nariai / Members

Doc. Dr. Dalia Bardauskienė Vilniaus miesto savivaldybė, Gedimino Technikos universitetas, Lietuva/
Doc. dr. Sigita Burvytė Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / Vytautas Magnus University, Lithuania
Prof. dr. Gerd -Bodo von Calsburg Heidelbergo universitetas, Vokietija / Heidelberg University of Education, Germany
Dr. Christian Christrup Kjeldsen Aarhus universitetas, Danija / Aarhus University, Denmark
Dr. Arvydas Liepuonius Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva/ Vytautas Magnus University, Lithuania
Doc. dr. Doyle Stevick Pietų Karolinos Universitetas, JAV / University of South Carolina, USA
Prof. dr. Józef Podgórecki Opolės universitetas, Lenkija/ Opole University of Technology, Poland
Prof. dr. Ilzė Ivanova Latvijos universitetas, Latvija / Latvia University, Latvia
Prof. dr. Vytautas Navickas Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva / Vytautas Magnus University, Lithuania/
Prof. dr. Hans Uwe Otto Bylefeldo universitetas, Vokietija / Bielefeld University, Germany
Prof. dr. Vilija Targamadzė Vilniaus universitetas, Lietuva / Vilnius University, Lithuania
Prof. Patton Feichter North Park universitetas, JAV/ North Park University, USA
Prof. dr. Morten Flate Paulsen Norvegijos technologijos mokslų universitetas, Norvegija / Norwegian University of Technology, Norway
Prof. dr. Terry Masson Indianos universitetas, JAV/ Indiana University, USA
Dr. Aija Tuna Latvijos universitetas, Latvija/ Latvia University, Latvia
Prof. dr. Kris Singh T singhua universitetas, Kinija /Tsinghua university, China
Dr. Viktorija Stasytytė Lietuvos bankas, Lietuva/Bank of Lithuania, Lithuania
Prof. habil. dr. Alicja Szerlag Vroclavo universitetas, Lenkija /University of Wrocław, Poland
Dr. Torhild Slåtto Lankšios edukacijos asociacija, Norvegija/ Flexible Education association, Norway
Prof. dr. Michel Vandebroeck Gento universitetas, Belgija /Ghent University, Belgium
Prof. dr. Volker Then Heidelbergo universitetas, Vokietija / Heidelberg University of Education, Germany
Prof. dr. Wiel Veugelers Humanistinių studijų universitetas, Olandija / University of Humanistic Studies Utrecht, Netherlands

Redakcijos adresas / Contact address

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija / Vytautas Magnus University Education Academy

Studentų g. 39-425, LT-08106 Vilnius, Lithuania

Tel. / Phone (+370 5) 275 22 90

El. paštas / e-mail socialinisugdymas@leu.lt

Tinklalapis / Home page <http://socialinisugdymas.leu.lt>

Žurnalas yra šiose duomenų bazėse / Abstracting and indexing services:

Index Copernicus, SocINDEX with Full Text (EBSCO Publishing), SocINDEX (EBSCO Publishing)

Mokslų darbai žurnalas leidžiamas nuo 1999 metų / Issued since 1999

Turiny

I DALIS. KOMPETENCIJŲ KAITA SUMANIOSIOS EDUKACIJOS KONTEKSTE / PART I. CHANGES IN COMPETENCES IN THE CONTEXT OF SMART EDUCATION

- Assoc. Prof. Dr. Mustafa Dođru, Melahat Çelik, Ceren Satar**
Bibliometric Profile of Scientific Studies on Pedagogical Content Knowledge. 6
Pedagoginio turinio žinių bibliometrinis profilis. 23

- Danguole Bylaite-Salavejiene, Adela García-Aracil**
Promoting competency-based education in Belarusian Higher Education 24
Kompetencijomis grįsto mokymo(si) skatinimas Baltarusijos aukštojo mokslo srityje. 32

- Agata Augustinovič**
**Pupils with Special Educational Needs Facilities of Natural Sciences Motivation
Education 33**
Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių gamtamokslinės motyvacijos ugdymo(si)
galimybės: mokinių požiūris. 44

II DALIS. POZITYVIOSIOS SOCIALIZACIJOS IR SOCIALINĖS INTEGRACIJOS SAŠAJOS / II PART. INTERFACES BETWEEN POSITIVE SOCIALIZATION AND SOCIAL INTEGRATION

- Agota Giedrė Raišienė, Jolita Gečienė, Kristina Gruodė**
Kaip *jie* tampa *mes*: naujų darbuotojų socializacijos veiksniai. 46
How *you* change to *we*: The Model of Newcomers' socialization. 59

- Giedrė Valūnaitė Oleškevičienė**
Perkeliamųjų gebėjimų ugdymas universitetinėse studijose: studentų patirtis 61
Development of Transversal Skills in University Studies: Student Experience 74

- Lina Nikitinaitė**
**Tarpkultūrinės kompetencijos aspektai: neverbalinės komunikacijos reikšmė mokymosi
procesė 76**
Aspects of Intercultural Competence: the Significance of Non-verbal Communication in the
Learning Process 82

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Arūnas Pocius	
Darbo rinkos raidos skirtumai ir netolygumai Lietuvos regionuose	83
The disparities and unevenness of Labour Market Development in the regions of Lithuania	99

KRONIKA / CHRONICLE

Danguolė Bylaitė-Salavejienė	
For Smart and Inovative Education	102

Giedrė Kvieskienė	
Sumanioji edukacija pasitikėjimu grįstai partnerystei	104
In Memory of Gary Marx	108

BENDRIEJI PUBLIKACIJŲ PATEIKIMO REIKALAVIMAI	110
REQUIREMENTS FOR THE ARTICLES TO BE PUBLISHED	111